

Помульєва В.М.,
старший викладач кафедри обліку і оподаткування,
НУ «Запорізька політехніка»

СВІТОВИЙ ДОСВІД ВУГЛЕЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ ТА ЙОГО ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ У ВІТЧИЗНЯНУ ПРАКТИКУ

Pomulieva V.M.,
senior lecturer at the department of accounting and taxation,
National University "Zaporizhzhia Polytechnic"

WORLD EXPERIENCE OF CARBON TAXATION AND ITS IMPLEMENTATION INTO DOMESTIC PRACTICE

Постановка проблеми. Глобальною світовою проблемою, яка наразі не сходиться з повістки дня засідань усіх найбільших міжнародних організацій, різних світових форумів, громадських рухів, наукових досліджень, є проблема викидів у атмосферу парникових газів, обсяги яких продовжують невпинно зростати, незважаючи на всі зусилля, що вживаються світовим співтовариством зі стримування негативних змін клімату.

Чітко усвідомлюючи гостроту проблеми розвитку парникового ефекту та викликаних ним негативних екологічних наслідків для планети та людства, на міжнародному рівні ініційовано запровадження податку на викиди вуглецю як одного з інструментів державного регулювання впливу суб'єктів господарювання на навколишнє середовище. Ініціативу підтримано більшістю країн світу, не виключенням стала і Україна.

Першою країною, яка запровадила податок на вуглець, стала Фінляндія (1990 р.) [1]. Потім його запровадили: Швеція та Норвегія (1991 р.); Данія (1992 р.); Польща (1993 р.); Латвія (1995 р.); Словенія, Австрія та Нідерланди (1996 р.); Словенія (1997 р.); Німеччина та Італія (1999 р.); Естонія (2000 р.); Великобританія (2001 р.); Швейцарія, Ліхтенштейн та Хорватія (2008 р.); Ірландія та Ісландія (2010 р.); Україна (2011 р.); Франція (2014 р.); Португалія (2015 р.) і т.д. [2]. Натомість, не дивлячись на його вже досить тривале існування, даний податок дотепер лишається предметом гарячих суперечок серед науковців та практиків, особливо в частині його здатності стримування темпів нарощування викидів парникових газів. У зв'язку з цим, вважаємо за необхідне зупинитись на вивченні механізму оподаткування викидів вуглецю та можливості забезпечення його дієвості в галузі скорочення шкідливих викидів, боротьби із забрудненням навколишнього середовища та негативними кліматичними змінами як в Україні, так і у світі загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує, що питання оподаткування вуглецевих викидів тривалий час не залишає байдужими як практиків, так і науковців. Зокрема, в працях таких науковців, як: Веклич О., Новицька Н., Пашков М., Сіденко В., Маркевич К., Стецюк П., Гончар М., Хлебнікова І., Чекунова С. та ін. всебічно обґрунтовано, що запроваджений в Україні механізм оподаткування викидів двоокису вуглецю є винятково фіскальним заходом, який абсолютно не стимулює бізнес і споживачів вуглецевоємної продукції до зниження рівня забруднення довкілля та протидії зміні клімату. Тож, безперечно, наразі існує нагальна проблема в реформуванні вуглецевого оподаткування задля створення дієвого механізму, який без кардинальних втручань в діяльність економічних агентів забезпечить ефективний вплив держави на їх поведінку та досягнення амбітних кліматичних цілей щодо скорочення викидів CO₂, передбачених НВВ2 [3] до Паризької кліматичної угоди [4] та Стратегією низьковуглецевого розвитку України до 2050 року [5].

Постановка завдання. Мета статті полягає у дослідженні світового досвіду оподаткування викидів вуглецю й доцільності та можливості його імплементації у вітчизняну практику.

Виклад основного матеріалу дослідження. Теоретичне пояснення невпинного нарощування викидів парникових газів та їх впливу на економіку та суспільний добробут було доведено ще в ХХ ст. за часів розвитку інституційної теорії та неокейнсіанства [6]. У той же період було запропоновано і спосіб впливу на підприємства-забруднювачі з метою коригування їх поведінки та зниження обсягів шкідливих викидів, зокрема, через систему оподаткування.

Наразі у світовій практиці застосовується декілька моделей оподаткування викидів вуглецю (рис. 1). Однак, за будь-якої з моделей оподаткування, податок на викиди вуглецю у світовій практиці зарекомендував себе дієвим регулятором упередження негативного впливу економічних агентів на навколишнє середовище.

Модель 1 – країни використовують систему торгівлі викидами для обмеження викидів двоокису вуглецю та акцизні податки на енергоресурси, які опосередковано є цінними інструментами скорочення викидів парникових газів. Безпосередні податки на викиди CO₂ не встановлені (Австрія, Бельгія, Греція, Італія, Литва, Німеччина, Словаччина, Угорщина, Чехія)

Модель 2 – країни комбінують систему торгівлі викидами з податком на викиди CO₂. При цьому, податок на викиди CO₂ може бути двох типів: а) податок на споживання енергетичних ресурсів (fuel base carbon tax) (Данія, Ірландія, Ісландія, Ліхтенштейн, Люксембург, Норвегія, Нідерланди, Словенія, Португалія, Фінляндія, Франція, Швейцарія, Швеція); б) податок на фактичні або вимірні викиди CO₂ (emission base carbon tax) та справляється з фактичних або вимірних викидів CO₂ (Естонія, Іспанія, Латвія, Нідерланди, Польща)

Модель 3 – країни комбінують систему торгівлі викидами (СТВ) з податком / збором та механізмом підтримки мінімального рівня цін на викиди CO₂ (Carbon Price Floor, CPF), який використовується для збалансування ціноутворення в СТВ (Велика Британія). Суть інструменту полягає в тому, що якщо ціна на квоти в СТВ нижча за мінімальний рівень цін на викиди двоокису вуглецю в країні, виробники сплачують різницю у вигляді податку / збору, який одночасно забезпечує стабільний рівень цін на викиди CO₂, спонукає до впровадження інвестицій в кліматично нейтральні технології та не викривлює ринкові умови для різних секторів економіки

Рис. 1. Моделі вуглецевого оподаткування

Джерело: [7]

Натомість, в Україні оподаткування вуглецевих викидів дотепер практично не відіграє регулюючої функції. Основними причинами тому стали:

– стягнення податку на викиди двоокису вуглецю лише зі стаціонарних джерел, хоча до кінця 2014 р. (відповідно до колишньої статті 244 Податкового кодексу [8] в його старій редакції) цей податок стягувався і з пересувних джерел забруднення. Але з 2015 р. плата за викиди в атмосферне повітря від пересувних джерел забруднення у разі використання палива справляється податковими агентами в залежності від обсягів і видів палива, яке реалізується або ввозиться на митну територію України та підлягає оподаткуванню у формі відповідних акцизних податків і ввізного мита [8];

– сплата згідно п. 240.7 статті 240 ПКУ [8] податку на викиди двоокису вуглецю лише суб'єктами, обсяг річних викидів яких понад 500 т CO₂ на рік. Тобто лише у разі, якщо річний обсяг викидів двоокису вуглецю перевищує 500 тонн за рік, суб'єкти зобов'язані зареєструватися платниками податку на викиди двоокису вуглецю у податковому (звітному) періоді, в якому відбулося таке перевищення, скласти та подати податкову звітність, нарахувати та сплатити податок за відповідний податковий (звітний) період [8]. Станом на 2020 р. кількість платників такого податку сягає 20 тис. юридичних осіб. Річні податкові надходження у розрахунку на одного платника податків надзвичайно низькі та становлять близько 47,5 тис. грн. Це, для порівняння, становить 0,01% від подібного показника з акцизного податку з пального [7, с. 13];

– низька ставка податку за викиди двоокису вуглецю (п. 243.4 ПКУ [8]), яка до 2019 р. складала 0,41 грн/т викидів CO₂ (тобто €0,013), з 2019 року – 10 грн (тобто €0,32) за тонну викидів CO₂, та з 2022 р. – 30 грн (тобто €0,9) за тонну викидів CO₂ (при середній в 2020 р. в ЄС ціні квот на викиди CO₂ більше 26 євро/т). Тобто, навіть після збільшення ставки податку на викиди вуглецю, вона залишається найнижчою в Європі (за виключенням Польщі) порівняно з іншими країнами. Зокрема, у Швеції ставка є найвищою і становить \$137/т CO₂, в Швейцарії – \$101/т CO₂, Фінляндії – \$77, Норвегії – \$64/т CO₂ та Франції – \$55/т CO₂ [9]. До числа країн з середнім рівнем ставок (від \$20 до \$30) слід віднести Данію. Країнами, де ставки податку на викиди вуглецю нижче середнього рівня, є Іспанія, Ірландія та Словенія. Країнами з мінімальним рівнем ставки вуглецевого податку, тобто менше ніж \$10, є Португалія, Латвія та Естонія [10]. Натомість, аби досягти цілей Паризької кліматичної угоди [4] щодо скорочення рівня викидів двоокису вуглецю в атмосферу на одну третину, МВФ рекомендовано країнам G20 запровадити податок на викиди CO₂ з поступовим зростанням до \$75 за тонну до 2030 року для США, а для країн, що розвиваються, – до \$25 за тонну. При цьому МВФ застерігає, що такі податки мають застосовуватись справедливим способом: зменшити інші види податків, підтримувати вразливі домогосподарства та громади, залучати інвестиції у відновлювані джерела енергії або повертати гроші населенню як дивіденди [11].

Тож, збільшення в Україні ставки податку за викиди двоокису вуглецю може бути дієвим лише за умови впровадження цільового використання бюджетних надходжень через спеціальний фонд на заходи з екомодернізації та декарбонізації з метою поглибленого виконання функції збереження довкілля. При цьому, фокус державної політики має бути приділений ефективності використання

податкових надходжень. Адже зростання податкового навантаження без відповідних структурних зрушень щодо екомодернізації підприємств створить додаткове податкове навантаження та не сприятиме скороченню споживання енергоресурсів та палива і, відповідно, викидів двоокису вуглецю. Тобто досягти екологічних цілей лише шляхом коригування ставки не вдасться [7, с. 26];

– «розчинення» надходжень з вуглецевого податку у Державному бюджеті внаслідок відсутності чіткого механізму цільового використання надходжень від вуглецевого податку, в той час, як у зарубіжній практиці більшість країн спрямовують свої надходження, частково або повністю, на підтримку певних галузей економіки або домогосподарств у вигляді надання прямих субсидій домогосподарствам, або фінансування заходів з адаптації до зміни клімату та/або трансформації промисловості до низьковуглецевого виробництва. Зокрема, Японія спрямовує кошти вуглецевого податку на розробку та реалізацію природоохоронних технологій, заходів підтримки та розповсюдження низьковуглецевих технологій [12]. У Канаді всі податкові надходження залишаються у розпорядженні місцевих бюджетів провінцій, які, своєю чергою, повертають близько 90% надходжень назад платникам податків як компенсацію втрат від зростання цін малозабезпеченим верствам населення або вразливим галузям економіки [13];

– запровадження з січня 2021 р. недосконалої (з точки зору оподаткування) системи моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів з установок, розташованих на території України [14]. Проблема полягає в тому, що в ПКУ [8] розрахунок податку базується на фактичних показниках викидів CO₂, а практично розрахунок викидів вуглецю здійснюється за спеціальною методикою, передбаченою Порядком здійснення моніторингу та звітності щодо викидів парникових газів, затвердженого Постановою КМУ від 23.09.2020 р. за № 960 (далі – Порядок № 960) [15], яка є доволі складною. Так, згідно п. 19 Порядку № 960 [15] зазначено, що оператор (платник) в межах однієї установки має право використовувати як методики на основі неперервних вимірювань, так і методики на основі розрахунків. До того ж при застосуванні методики на основі розрахунків оператор (платник) має право поєднувати стандартну методику, методику балансу мас або методику на основі неперервних вимірювань для різних джерел викидів парникових газів та матеріальних потоків однієї установки [15], що, на наш погляд, може призвести до неузгодженості та неспівставності у часі звітності щодо викидів парникових газів, а, отже, і до неточного відображення даних.

При використанні ж методики, заснованої на неперервних вимірюваннях, оператор (платник) має керуватись показниками вимірювальних систем на установці, визначеними з урахуванням рівня невизначеності, а також коригувального коефіцієнту, який має ґрунтуватись на попередніх регулярних калібруваннях таких або подібних засобів вимірювальної техніки, з відповідними порогоми невизначеності [15]. До того ж, якщо визначення даних про діяльність для звітного періоду, що відповідає календарному року, є технічно нездійсненим або призведе до необґрунтованих витрат, оператор (платник) має право обрати найближчий доречний день для того, щоб відокремити звітний період від наступного періоду та здійснити їх узгодження з необхідним календарним роком [15].

Окрім цього, адміністрування податку на викиди вуглецю потребує трудозатратних податкових перевірок та залучення фахівців природоохоронних органів для правильного розрахунку бази оподаткування, оскільки реальне життя показує, що отримання інформації щодо бази оподаткування податком на вуглецеві викиди у повному обсязі в сучасних умовах в Україні поки що неможливо. Це, зрештою, зумовлює недостатню ефективність функціонування податку та знижує законслухняність платників через існування можливостей заниження податкових зобов'язань [7, с. 13];

– відсутність стимулів до скорочення викидів вуглецю. Вуглецевий податок є загальнодержавним обов'язковим податком, котрий визначається з реальних обсягів викидів у атмосферу, тобто лише компенсує завдану шкоду, стимули ж для трансформації бізнесу до низьковуглецевого виробництва та скорочення споживання населенням вуглецевомісткої продукції практично відсутні. Натомість, у світовій практиці із запровадженням вуглецевого оподаткування деякі країни намагаються вирішити питання прискорення процесу декарбонізації шляхом стимулювання заходів з його реалізації. В даному випадку на особливу увагу заслуговує досвід Південної Кореї, державною політикою декарбонізації якої передбачено стимулювання металургійних підприємств до трансформації до низьковуглецевого виробництва. Цікавим, як на наш погляд, є і досвід Канади, де щорічно резидентам з поданням декларації надається відшкодування у вигляді одноразової виплати, сума якої змінюється лише зі зміною розміру сім'ї та обсягами спожитої вуглецевомісткої продукції;

– відсутність пільг для вразливих верств населення. У більшості країн не існує чіткої політики, спрямованої на зменшення негативного впливу вуглецевого податку на вразливі верстви населення, окрім безпосереднього звільнення від оподаткування для таких груп. Так, в Альберті (одній з провінцій Канади) частина надходжень від вуглецевого податку спрямовується домогосподарствам у вигляді компенсації за підвищення цін на паливо та електроенергію. У Британській Колумбії, наприклад, цільовий розподіл надходжень є одним з найважливіших аспектів вуглецевого податку. Нинішня ж ставка податку в Україні навряд чи може справити істотний вплив на малозабезпечені верстви населення, але ця ситуація може змінитися, якщо вуглецевий податок буде підвищено з метою

стимулювання скорочення викидів CO₂ у галузях, які не охоплюються системою моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів [16, с. 5];

– слабкий контроль за виконанням податкового законодавства, що дозволяє багатьом підприємствам-забруднювачам уникнути всіх належних їм виплат, у тому числі і у вигляді штрафів за порушення законодавства.

Тож, потреба у реформуванні вуглецевого оподаткування є безспірною.

Вивчення світового досвіду дає підстави констатувати, що серед країн світу існують різні підходи до реформування податку на викиди CO₂, але головною її метою має стати створення умов для реінвестицій коштів з податку саме на енергоефективні заходи та декарбонізацію з метою боротьби зі зміною клімату [17]. А, отже, вважаємо доцільним змінити характер вуглецевого оподаткування з компенсаційного до стимулюючого, керуючись при цьому принципом максимально можливого наближення вітчизняного законодавства до законодавства ЄС з урахуванням українських національних особливостей та внести зміни та доповнення до ПКУ [8], зокрема:

– в частині сплати забруднювачами навколишнього середовища вуглецевого податку, а саме до п. 5 статті 242 ПКУ [8], а саме у п. 5 статті 242 ПКУ передбачити зменшення бази оподаткування на суму екоінвестицій, фактично витрачених платниками у звітному періоді на реалізацію інноваційних проектів з екологічної модернізації виробництва та які забезпечують отримання екоефекту, підтвердженого звітністю з моніторингу та верифікації викидів CO₂;

– в частині сплати ПДВ промисловими підприємствами з операцій з рециклінгу відходів внести доповнення до п. 1.2 та п. 1.3 статті 195 ПКУ [8].

А саме пункт 1.2 статті 195 ПКУ [8] доповнити п.п.:

д) за нульовою ставкою оподатковуються операції з постачання товарів, виготовлених внаслідок рециклінгу відходів промислових підприємств.

Водночас п.п. 1.3 статті 195 ПКУ [8] доповнити наступним абзацем:

г) за нульовою ставкою оподатковуються послуги з енерго- та теплопостачання за умови використання для їх надання відходів промислових підприємств.

Внесення змін до ПКУ [8] потребують внесення змін і до Бюджетного кодексу України [18] в частині формування Державного фонду декарбонізації (далі – ДФД), в якому мають бути чітко визначені вектори спрямування надходжень від податку на викиди вуглецю. А, отже, механізм оподаткування викидів двоокису вуглецю має набувати вигляду, поданого на рис. 2.

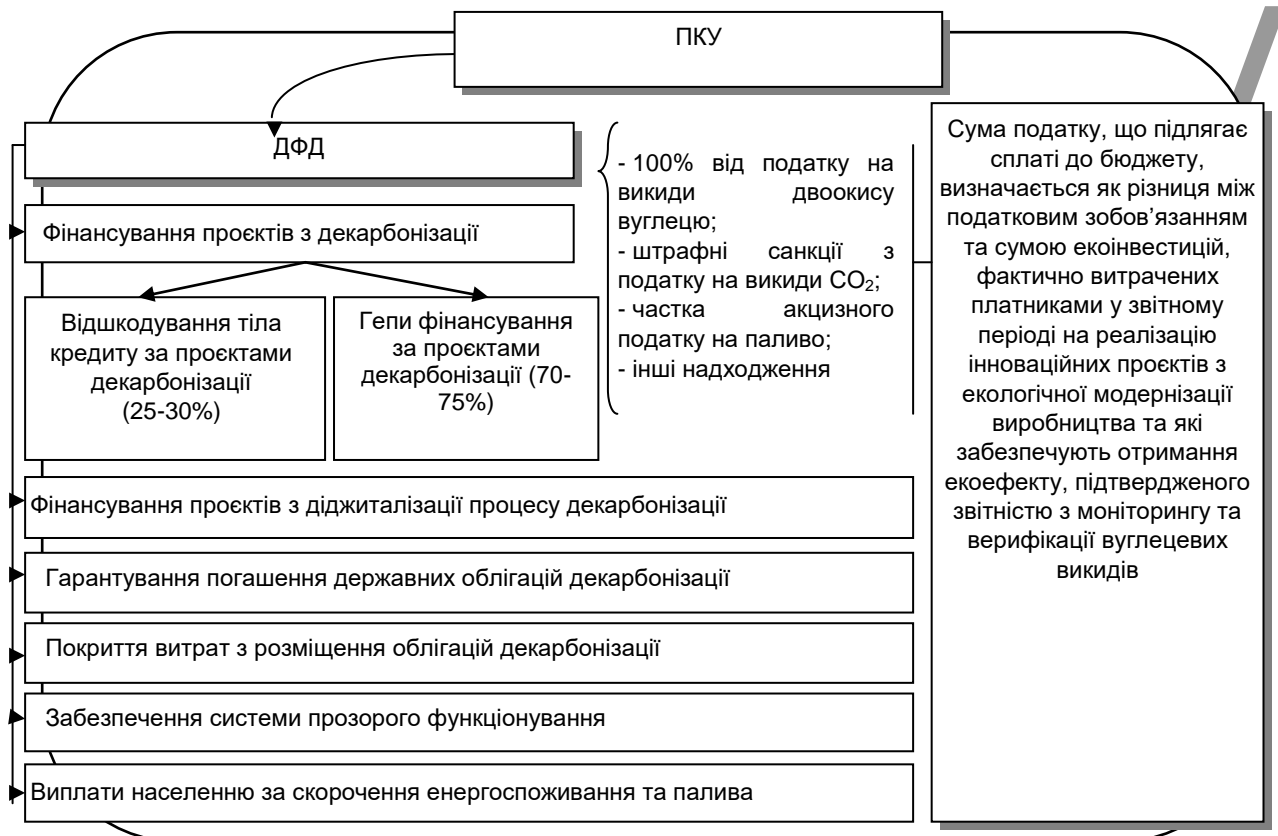

Рис. 2. Механізм оподаткування викидів двоокису вуглецю

Джерело: авторське бачення

Переконані, що запровадження запропонованого механізму оподаткування викидів вуглецю стимулюватиме економічних агентів до зміни споживчої та виробничої поведінки, що, зрештою, забезпечить зменшення енергоємності та вуглецевої ємності ВВП відповідно до Стратегії низьковуглецевого розвитку України до 2050 року [5], а, отже, протидіятиме зміні клімату.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, за результатами дослідження:

1) встановлено, що поглиблення проблеми зміни клімату та глобального потепління, загострення екологічних ризиків функціонування національних економік країн світу зумовлюють нагальність посилення дієвості існуючих інструментів державного регулювання скорочення викидів парникових газів, зокрема, податку на викиди вуглецю;

2) наголошено, що даний податок у світовій практиці зарекомендував себе як досить дієвий інструмент державного регулювання, натомість в Україні оподаткування вуглецевих викидів дотепер практично не відіграє регулюючої функції з причин:

– сплати податку на викиди двоокису вуглецю лише суб'єктами, обсяг річних викидів яких понад 500 т CO₂ на рік;

– низької ставки податку за викиди двоокису вуглецю;

– «розчинення» надходжень з вуглецевого податку у Державному бюджеті внаслідок відсутності чіткого механізму цільового використання надходжень від вуглецевого податку;

– запровадження з січня 2021 р. недосконалої (з точки зору оподаткування) системи моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів з установок, розташованих на території України;

– складного адміністрування податку на викиди вуглецю;

– відсутності стимулів до скорочення викидів вуглецю;

– відсутності пільг для вразливих верств населення;

– слабкого контролю за виконанням податкового законодавства.

3) акцентовано на потребі негайного реформування в Україні механізму вуглецевого оподаткування;

4) запропоновано механізм оподаткування викидів вуглецю, сформований за стимулюючим підходом, запровадження якого на практиці, насамперед, сприятиме скороченню викидів вуглецю та виконанню Україною зобов'язань, передбачених НВВ2 до Паризької кліматичної угоди.

Література

1. State and Trends of Carbon Pricing – 2020. *WBG*. Washington DC, May 2020. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/33809/9781464815867.pdf?sequence=4&isAllowed=y> (дата звернення: 03.03.2022).

2. Ботова Н. Обзор инициатив по борьбе с изменением климата. *BEROC*. 2021. URL: <https://www.beroc.org/upload/iblock/fd4/fd4db02a1ae01a5cd801e46a3e811563.pdf> (дата звернення: 12.03.2022).

3. Другий національно-визначений внесок України до Паризької угоди (НВВ2): амбітність та перспективи / Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. 2020. URL: <https://mepr.gov.ua/news/36563.html> (дата звернення: 10.03.2022).

4. Про ратифікацію Паризької угоди : Закон України від 14.07.2016 р. № 1469-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_161#n2 (дата звернення: 03.03.2022).

5. Стратегія низьковуглецевого розвитку України до 2050 року. URL: <https://mepr.gov.ua/files/docs/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%D0%A1%D1%820.pdf> (дата звернення: 03.03.2022).

6. Веклич О. О. Пропозиції щодо посилення дієвості застосування в Україні податку на викиди двоокису вуглецю. *Ефективна економіка*. 2018. № 9. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/9_2018/3.pdf (дата звернення: 03.03.2022).

7. Новицька Н., Хлебнікова І. Шляхи вдосконалення податку на викиди двоокису вуглецю в Україні. Аналітичний звіт *LibMod*. 2021. 32 с.

8. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 03.03.2022).

9. Carbon Taxes in Europe. *Tax foundation*. 2021. URL: <https://bit.ly/3cToY0c> (дата звернення: 03.03.2022).

10. Чекунова С. Прикордонне вуглецеве коригування ЄС та виклики для української економіки/енергетики. *Разумков центр*. 2021. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/prykordonne-vugletseve-koryguvannia-yes-ta-vykylyku-dlia-ukrainskoi-ekonomiky-energetyky> (дата звернення: 03.03.2022).

11. МВФ радить збільшити податок на викиди вуглекислого газу. *Enerdata*. 2019. URL: <https://ua-energy.org/uk/posts/mvf-radyt-zbilshyty-podatok-na-vykydy-vuhleksynoho-hazu> (дата звернення: 03.03.2022).
12. Kawakatsu. The Japanese Carbon Tax and the Challenges to Low-carbon Policy Cooperation in East Asia. Kyoto University, Graduate School of Economics Discussion. 2017. URL: <https://www.econ.kyotou.ac.jp/dp/papers/e-17-009.pdf> (дата звернення: 05.03.2022).
13. Nuccitelli. Canada passed a carbon tax that will give most Canadians more money. *Guardian*. October, 2018. URL: <https://www.theguardian.com/environment/climateconsensus-97-per-cent/2018/oct/26/canada-passed-a-carbon-tax-that-will-give-mostcanadians-more-money> (дата звернення: 03.03.2022).
14. Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів : Закон України від 12.12.2019 р. №377-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/377-20#Text> (дата звернення: 03.03.2022).
15. Порядок здійснення моніторингу та звітності щодо викидів парникових газів : Постанова КМУ від 23.09.2020 р. № 960. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/960-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 03.03.2022).
16. Партнерство заради ринкової готовності в Україні (PMR). Пропозиції щодо розвитку інструментів вуглецевого ціноутворення в Україні: звіт з моделювання. 2019. URL: https://mepr.gov.ua/files/docs/Zmina_klimaty/96.pdf (дата звернення: 03.03.2022).
17. Мінекоенерго розповідає як ефективно реформувати податок на CO₂. *Enerdata*. 2020. URL: <https://ua-energy.org/uk/posts/minekoenerho-proponuie-shvydko-i-efektyvno-reformuvaty-podatok-na-so2> (дата звернення: 03.03.2022).
18. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 03.03.2022).

References

1. WBG (2020), State and Trends of Carbon Pricing – 2020, Washington DC, USA, available at: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/33809/9781464815867.pdf?sequence=4&isAllowed=y> (access date March 03, 2022).
2. Botova, N. (2021), *Obzor initsiativ po borbe s izmeneniem klimata* [Overview of initiatives to combat climate change], *BEROC*, available at: <https://www.beroc.org/upload/iblock/fd4/fd4db02a1ae01a5cd801e46a3e811563.pdf> (access date March 12, 2022).
3. Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine (2020), "Ukraine's second nationally determined contribution to the Paris Agreement: ambition and prospects", available at: <https://mepr.gov.ua/news/36563.html> (access date March 10, 2022).
4. Verkhovna Rada of Ukraine (2016), Law of Ukraine "On the ratification of the Paris Agreement" dated 14.07.2016 no. 1469-VIII, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_l61#n2 (access date March 03, 2022).
5. "Low-carbon development strategy of Ukraine until 2050", available at: <https://mepr.gov.ua/files/docs/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%D0%A1%D1%820.pdf> (access date March 03, 2022).
6. Veklych, O.O. (2018), "Proposals to increase the effectiveness of the application of the carbon tax in Ukraine", *Efektivna ekonomika*, no. 9, available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/9_2018/3.pdf (access date March 03, 2022).
7. Novytska, N. and Khliebnikova, I. (2021), *Shliakhy vdoskonalennia podatku na vykydy dvookysu vuhletsiu v Ukraini* [Ways to improve the tax on carbon dioxide emissions in Ukraine], LibMod analytical report, Modern Liberal Center, 32 p.
8. Verkhovna Rada of Ukraine (2010), Law of Ukraine "Tax Code of Ukraine" dated 02.12.2010. no. 2755-VI, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (access date March 03, 2022).
9. Tax foundation (2021), Carbon Taxes in Europe, available at: <https://bit.ly/3cToY0c> (access date March 03, 2022).
10. Chekunova, S. (2021), *Prykordonne vuhletseve koryhuvannia YeS ta vyklyky dlia ukrainskoi ekonomiky/enerhetyky* [EU Border Carbon Adjustment and Challenges for the Ukrainian Economy/Energy], Razumkov tsentr, available at: <https://razumkov.org.ua/statti/prykordonne-vugletseve-koryhuvannia-yes-ta-vyklyky-dlia-ukrainskoi-ekonomiky-enerhetyky> (access date March 03, 2022).
11. Enerdata (2019), "The International Monetary Fund advises to increase the tax on carbon dioxide emissions", available at: <https://ua-energy.org/uk/posts/mvf-radyt-zbilshyty-podatok-na-vykydy-vuhleksynoho-hazu> (access date March 03, 2022).
12. Kawakatsu (2017), The Japanese Carbon Tax and the Challenges to Low-carbon Policy Cooperation in East Asia, Kyoto University, Graduate School of Economics Discussion, available at: <https://www.econ.kyotou.ac.jp/dp/papers/e-17-009.pdf> (access date March 05, 2022).

-
13. Nuccitelli (2018), "Canada passed a carbon tax that will give most Canadians more money", *Guardian*, available at: <https://www.theguardian.com/environment/climateconsensus-97-percent/2018/oct/26/canada-passed-a-carbon-tax-that-will-give-mostcanadians-more-money> (access date March 03, 2022).
  14. Verkhovna Rada of Ukraine (2019), Law of Ukraine "On the principles of monitoring, reporting and verification of greenhouse gas emissions" dated 12.12.2019 no. 377-IX, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/377-20#Text> (access date March 03, 2022).
  15. Cabinet of Ministers of Ukraine (2020), The Resolution "Procedure for monitoring and reporting on greenhouse gas emissions" dated 23.09.2020 no. 960, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/960-2020-%D0%BF#Text> (access date March 03, 2022).
  16. "Partnership for Market Readiness in Ukraine (PMR). Proposals for the development of carbon pricing tools in Ukraine: a modeling report" (2019), available at: https://mepr.gov.ua/files/docs/Zmina_klimaty/96.pdf (access date March 03, 2022).
  17. Enerdata (2020), "The Ministry of Energy and Energy explains how to effectively reform the CO₂ tax", available at: <https://ua-energy.org/uk/posts/minekoenerho-proponuie-shvydko-i-efektyvno-reformuvaty-podatok-na-so2> (access date March 03, 2022).
  18. Verkhovna Rada of Ukraine (2010), Law of Ukraine "Budget Code of Ukraine" dated 08.07.2010 no. 2456-VI, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (access date March 03, 2022).